

andere, die hoogere, die allerbovenste, fijnste, schier onbeweeglijke kroezige wolkjes, die daar blijven hangen aan zwijgenden hemel, uren lang? Die hooggevangen zijn in beklommende stilte? Niet de wolken van regen, maar de ijle krulweefels van blukenden dauw in strakke onbeweeglijkheid?

Hebt gij ze wel gezien, hebt gij ze wel gehoord?

* * *

Ach, dan hebben ze u ook verteld wat ze Jesaja hebben doen hooren; dit is het, dat nu ook zoo vreeslijk stil kan zijn onze zwijgende God.

Stil, wees stil. Er is een menschelek gevoel, dat in de stilte van den nacht Gods groetenis verneemt. Maar de stilte van den dag, de stilte, die Jesaja heeft aangehoord, daar is de Angst in, want ze brengt geen groei van God hem aan; ze zegt dat God vergeten heeft genadig te zijn, dat Zijn vredegraad schijnt weggezonden in grondeloos zwijgen.

O, de zwijgende lucht!

O, de zwijgende God!

Want daar in lager wacht, in de stad der menschen, mogen zorg zijn en gebrek, schuld en boete, liefde en haat, de zwijgende, laziende hemel is bij dit al strak-onbewogen en plooit een kleed van stilte, van klaagloze, lachloze stilte. En de tobbers op het veld van oogst mogen zich bemoeien met zwoegenden arbeid, de wolkjes zeilen, of neen, rusten hoog boven hun sterfelijk hoofd.

En — meer dan die wolken, meer dan die stille luchten, is hier.

* * *

Ja, is Hij er wel? Is Hij hier wel? Is God, onze God, hier wel, Jesaja?

Zie, in de volkerenwereld botst het; het gist er en het schuurt; 'tis oorlog en oorlogsgerucht. Assur dreigt, het dreigt naar alle zijden. Wat zult gij nu zeggen, o Jesaja, aan de zwoegers van Ethiopië, hoe zult gij ze troosten, in hun angst voor Assyrië's borden? Wat zult gij zeggen tot hun bemoeienissen, om Ethiopië en Juda samen mobiel te maken tot den stormloop tegen Assur? Zoudt ge over dat krijgsgerucht wel een gerucht, een orakel van uw God kunnen bemachtigen? Is uw God, Jesaja, geen zwijgende God? Trekt Hij Zich van Ethiopië's zorg en gebrek, van Jeruzalems schuld en boete, van aller menschen liefde en haat, wel iets meer aan dan de zwijgende ethersferen in dit geluidloze Heel-al? Is er in uw God, o Jesaja, wel iets meer beweging te krijgen dan in die hooge kroeswolkjes in laaihitte van hondsdagen?

Och, laat Jesaja maar zwijgen van zijn troostelozen God. De Eeuwige Zelf is hem al voor; — o, dat Hij zich daarop beroemt, wees nu onzer! — de Eeuwige Zelf zegt het immers: rustig, rustig aanschouw Ik, stil ben Ik en Ik zie toe op al uw moeite van mijn hooge woning uit; Ik doe gelijk die roerloze luchten. Ik, de Eeuwige, woon in de ongemakbare stilte van onlaakbare stilte.

* * *

Er zijn niet veel menschen, die het spreken van God hebben verstaan.

Er zijn nog minder menschen, die het zwijgen van God, van den strakken, roerlozen God hebben verstaan.

Maar o als wij het hebben geproefd...

Dan worden we zoo bang. Want we begrijpen dan Jesaja maar al te goed. Ook bij ons de moeizame arbeid, de dreigende dood, oorlog, moord, gloeiende haat en pralende zonde. En daarbij een zwijgende God! En daarbij die eeuwige rust van den Geweligen, Die niet

eens omsiet naar de voethank Zijner voeten! Want gelijk Assur zich in zonde ontwikkelt en de schrik van Azië ook de bedreiging van Jeruzalem wordt, zonder dat van boven God aan Assur ook maar riäkt, zoo zien ook wij van rondom de zonde ontwaken en de wereld dreigen de kerk; en wie speurt iets van een God, die regeert; wie ziet beweging in den troon, vanwaar onze hulp moet komen?

Dat is het raadsel van den lijdzaam God.

Dat is de zomerbenauwing over de geesten der profeten!

* * *

Maar wat zijt ge onrustig in mij, o mijn ziel? Meer dan de wolken, meer dan de luchten is hier. Want die wolken zijn stil en roeren zich niet, want ze kunnen ook niet; ze spreken niet en daarom zwijgen ze toch eigenlijk ook niet. Hun stil zijn is moeten. Maar mijn God, Hij moge dan stil zijn, Hij ziet dan toch, Hij aanschouwt dan toch. Hij zwijgt wel, en dan laat Hij Assur maar begaan, en dan laat Hij ons maar schrik van rondom. Maar Hij kan zwijgen, omdat Hij te spreken weet. Zijn stilzijn is willen. Zijn zwijzaamheid is toch niet in eenwigheid, even zoo min als het roerloos hangen van de wolken, en van de zomerluchten; Zijn zwijgen bereidt Zijn spreken. Want al kruist niet het zwerk, al ligt het zoo stil als het doode leven, mijn God zit niet immer stil. En daarom: uit zomerdagbrand wekt Hij den storm en scheurt straks het onweer; alle trillende luchten wachten op wat immer komen moet — den donder en den slag, het vuur en het licht, den bliksem en de beweging, het rumoer en de daad.

En al zou ook Zijn zwijgen vele tijden verduren, toch is daar Gods daad, Gods werkzaamheid, Gods uitgaande energie, ook in de benauwde stilte van den zomerdag. Want die broedende hitte wekt het leven in de korennaar, doet de vruchten zwellen, en de druiven rijpen:

en in den daverenden middagloed
ontplooit de Zomer trotsch zijn glorievanen!

Dat is de kracht van den zomerbloed, dat is de zomerlaad van den achter wolken en boven zon in zwijgen verhuilen God.

De lucht is vuur en vlam; geen adem stoelt
door 't roerloos veld, dat zich in zongloed bakert,
in grootschen zomerbrand, die gloeit en schroeit,
en 't koren rijpt, in 't branden rijp
[geblakord!]

Ga nu uit, Jesaja, tot Ethiopië's ontrusten, en zeg hun: Zoo weet mijn God te zwijgen in rustig krachten doen, totdat de vruchten rijp zijn, Assurs vruchten alle rijp gestoofd voor den oogstdag van den zwijzamen Held. En die oogstdag zal niet immer toeven. Straks zijn de druiven van Assurs donkere schoonheid en zwoelen lust rijp gebrand. Maar dan zal ook het mes erin gezet worden; niet door Ethiopië's grooten, niet door Jeruzalems krijgers, maar door Jesaja's God. De oogst zal zijn niet voor de veelbezigen, die Gods rust vervloekten wel duizendmaal, doch voor den Held, die het sterkst was in zijn zwijgen. Zwijg nu stil voor Hem, Ethiopië; want Jesaja's hooge God moge niets anders schijnen te zijn dan een God van permissie, van zwijzaam toezien, Hij volbringt toch Zijn daad, Zijn activiteit. En als in 't leest Zijn oogstmes van Assurs wijnbergen de druiven snijdt en in de ranken kapt, dan bereidt Hem Ethiopië geschenken (vs. 7) en in Zijnen tempel zegt Hem een ieder eere!

* * *

van het bestaansrecht van een moderne overtuiging in de Kerk van Christus.

De onthouding, waartoe de ouderlingen zich genoopt voelden, was ook geen miskenning van hun ambtsroeping; daar de bijwoning van doops- en avondmaalsbediening slechts door usantie geregeld; door geen kerkelijke wet bevolen was.

Geen lastering van de voorgangers was het, als zij bevoelden, dat de moderne predikanten, tegenover de aangegane verbintenis hun ambt slechts behouden konden door hun gevoel van eerbijheid en der taal geweld aan te doen. De Kerkeraad deelt deze beschouwing.

't Was ook geen daad, gepleegd in strijd met 's Heeren Geest, daar Christus nooit een liefde zonder grens en vorm, die alles goedkeurt, heeft gepredikt.

Evenmin kan hun een misdadige rustverstoring ten laste worden gelegd; want indien al hun ernstig, waardig schrijven uit valsche rust kon doen opschrikken, toch is geen verstoring van ware rust door hen bedoeld, geen muidende woeling uitgelokt.

En tegenover het verwijt, dat hun daad een verkorting van het recht der gemeente zou zijn, kon met meer grond beweerd worden, dat het verlies een handhaving van het recht der gemeenschap is, wanneer de eisch wordt gesteld, dat aan bostrijders van het historisch Christendom geen lidmaatschap wordt verleend.

Bij dit alles wordt aan het slot de herinnering niet verzuimd, dat, indien de liberalen zich nu op hun beurt zagen uitgesloten van het bestuur der gemeente en haar instellingen, dit niet geschiedde onder de leus van: „Gelijk recht aan alle richtingen in de Kerk”, maar door een Kerkeraad, die de historische lijn weer had opgevat, de positieve belijdenis van Christus naar de Schrift weer tot richtsnoer koos, en eerlijk en openlijk zijn beginselen in praktijk bracht, met wettig gebruik van de heersche reglementen.

De afreik der Memorie, door den drak algemeen verkrijgbaar gesteld, was zoo groot, dat reeds binnen enkele maanden een tweede uitgave verscheen.

Geen wonder! Zelfs moderne Kerkeraadsleden, die woedend waren over den inhoud, moesten Dr. Kuyper toch de eere geven, een meesterstuk te hebben geleverd, dat blijvende waarde behield voor de archieven van den kerkeraad. En Dr. Bronsveld, ofschoon bevreemd voor het gevaar, dat men een welbehagen zou krijgen in „vleeschelijke wapenen”, kon toch niet nalaten in zijn Octoberkroniek te schrijven:

Dr. Kuyper, wiens pink dikker is dan zeer veler tanden, en wiens werkzaamheid aan 't ongehoord

Leer gij nu, o wereldmensch van deze eeuw, van dezen ouden dichter-profeet de les van den brandenden, stillen zomerbloed. Nog weet God te zwijgen en wij, die, zweetende zwoegers, denken te vergaan, wij verstaan Zijn rusten niet. Maar nog werkt ieder uur zoo zeker Gods werk, als in den verlaten geblakerden hof elk oogenblik van stilte er een van zegenende, wijl rijpende stilte is. Daar is in elk één ondeelbaar oogenblik van Gods permissie ook de uitstraling van Zijn energie, van Zijn inwerking op deze wereld, waarvan ook eens de druiven rijp gebrand zullen zijn voor den oogst.

O mensch, oogster van de aarde, verwijt uw God niet, dat Hij Oogster wil zijn zonder daad, dat Hij maait wat Hij niet zwoegend als gij gezaaid heeft. Want deze Oogster werkt aldoor. Gij moogt nog sluimeren voor uw oogsten; maar de Oogster in den hemel sluimert niet; in de uren van uw slapen en wachten maakt Hij juist rijp den oogst der aarde. Gij-maait wat Hij gerijpt heeft.

Een Oogster, die niet wachten kan, een God, die niet zwijgen kan, onze ziel heeft in hen geen behagen; en geen einde kroont hun werk. Want zwijgen en wachten is ook werken.

Leer dan van den zomer en wordt wijs. In de tijden van zwijgen worden vruchten gerijpt. Als God niets aan Assur schijnt te doen, dan doet Hij het meest eraan. Het grootste werk is het stille werk.

Gij nu, wie zijt gij?

Welke vrucht rijpt in uw levenshof?

Alle vrucht, die blonde vruchten draagt voor Assurs zondfestijn, wordt eens afgesneden. De dreiging van den zwijgenden God is er reeds, al blijft Hij achter diepe hemelkolken verstoken. Dat nu beve, die Assurs bergen bewoont en bewondert!

Maar alle vrucht, die in Christus vrucht draagt... God moge ver van haar bloeien schijnen te zijn, haar groeien is toch altijd voor Hem.

De Oogster komt, de Zwijger spreekt te Zijner tijd en de hof, die den Liefste niet zag komen, wordt eens door Hem betreden.

Zomerbrand werkt zomerzegen.

Zomerbenauwing wordt zomervruchtding.

Leer van den zomer, zie naar de lucht, hoop op God en wees wijs tot zaligheid.

K. SCHILDER.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Een kleine aanvulling.

De vorige week hadden wij het genoegen de aandacht te vestigen op het boek van Dr. Pol te Rijsoord: Midden-Java ten Zuiden. Van verschillende zijden kwam de vraag, waar het te krijgen is. Uitgegeven is het door den Zendingstudie-Raad, wiens uitgaven alle te krijgen zijn bij den boekhandel der Inwendige en Uitwendige Zending, directeur A. J. C. van Seters, Den Haag, Nassau Zuilensteinstraat. Men kan het natuurlijk bij elken boekhandelaar bestellen, die het dan uit Den Haag laat komen, zonder prijsverhoging.

Wij hebben het nog niet geadverteerd gezien; waarschijnlijk wacht de Z.S.R. daarmee, tot het ook het boek van Dr. Lindenhorn over Oost-Java kan aanprijzen, en de Leidraden over deze beide terreinen (Oost- en Midden-Java) tevens verschenen zijn; dat gaat dan in één moeite en kosten door.

Het boek van Dr. Pol, royaal uitgegeven, in keurigen prachtband, en ruim 330 bl. groot, kost slechts f2.90, wat beslist goedkoop is. Laten nu vooral onze ver-

grenst, heeft onze polemische letterkunde verricht met een levige brochure, die reeds door velen gelezen. „Memorie van den Amsterdamschen Kerkeraad der Nederlandsch-Hervormde Gemeente, in zake het adres van de H.H. G. Kuyper c.s.". Uit een letterkundig oogpunt beschouwd, stellen wij „Het Vergrupp der Zeventien Ouderlingen” boven „de Fata Morgana”. De kracht werd hier geen gewrongenheid, de natuur wekt hier niet zoo vaak voor iets gemaakte en gezocht. Wij hebben hier een pleidooi, een pamflet in den gunstigen zin van het woord. Kennelijk een amore gesteld, meet het de maat der adressanten boordvol; het spaart niets; het vergeet niets; het doordt niet slechts den tegenstander, maar het begraaf, het bedelt hem onder het wicht van argumenten. Tintelend van geest, overvloedig van geleerdheid, tweesnijdend door zijn sarcasme, bereidt het allen vrienden van onze letterkunde een groot genot. Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1872, blz. 1150.

Groen van Priesterer verwees voor de levensvraag der Kerk naar de Officiële Bescheiden over de kwestie van aanneming tot lidmaat in verband met de Memorie van den Kerkeraad over Het Vergrupp der Zeventien ouderlingen, en schreef daarvan:

Lezing en overdenking dezer Opstellen, met uitnemende klaarheid en kracht geredeneerd, over een onderwerp, dat den hartader der kerkelijke pligbetrachting betreft, mag in het gehele Vaderland door niet één kerkeraadslid worden verzuimd.

Voor de reglementaire willekeur van de Synodale Commissie, nu zij het non plus ultra van anticonfessionelen onzin bereikt heeft, zal de Amsterdamsche Kerkeraad niet zwichten. Haar non possumus zal weerklank vinden in het Land. Ned. Ged. 19 Oct. 1872, blz. 362.

Dr. Hoedemaker daarentegen schreef toen reeds aan Dr. Kuyper:

Gij hebt een schitterend pleidooi geleverd.... Ik ga op dezen weg nog niet mede. Tegenover onrecht stel ik geen willekeur, maar recht.... Het Trojaansche paard is nu binnengehaald. Wij spreken elkander nader. Open Brief aan Dr. Kuyper, 1886, blz. 19. Zie verder: De Vereeniging, Chr. Stemmen, deel XXVII, blz. 389 en 493. Ook De Standaard, zondagsnummer van 11-December 1872.

De geschiedenis van „het vergrupp der zeventien ouderlingen” verhaalde ik in De Strijd voor Kerkherstel, blz. 174 w.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XLVIII.

45. Het vergrupp der zeventien Ouderlingen. Memorie van den Amsterdamschen Kerkeraad der Nederlandsch-Hervormde Gemeente, inzake het adres van de H.H. G. H. Kuyper c.s. voor den Kerkeraad gesteld. Amsterdam. H. De Hoogh & Co. 1872.

Zeventien ouderlingen waren tegen het Modernisme in verzet gekomen. Moderne gemeentelieden, meer dan duizend in getal, hadden veroordeeling van deze ouderlingen geslucht. De Kerkeraad stond hen te woord in een uitgewerkte memorie, waarvan de concipiëring aan Dr. Kuyper was opgedragen.

De luidende gedachte van het adres des heeren G. H. Kuyper c.s. tegen de daad van de heeren Feringa c.s. volgende, vindt Dr. Kuyper hier de klacht, dat de zeventien ouderlingen schuldig staan aan een tienvoudig vergrupp:

Aan de Traditie,
beide van Vaderland (?) en Kerkeraad (?);
Aan het Beginsel,
beide in Staat (?) en Kerk (?) geslucht;
Aan de Gemeente,
door miskenning van het Ambt (?) en (?);
door misbruik van het haar Heilige (?);
door lastering van haar Voorgangers (?);
door verbreking van haar Rust (?) en Recht (?).

Deze reeks van beschuldigingen, uit het slecht gesteld adres opgezameld, wordt hier nu door Dr. Kuyper ontzenuwd.

Den zeventien ouderlingen was verweten, dat zij ontrouw waren geworden aan de traditie van den kerkeraad, jarenlang een toonbeeld van verdraagzaamheid. Maar het schoon verleden, waarmede deze „onverdraagzaam” gebroken hebben, verandert hier bij het licht van officiële stukken, in den bloeitijd van de dwingelandij der liberalen, wier onverdraagzaamheid, minachting en kleingeeftige tegenwerking tal van jaren volgehouden tegenover mannen, nu nog door de gemeente geliefd, hier zonder sparen uit de acten worden aan het licht gebracht en tentoongesteld.

Wat de ouderlingen deden, was evenmin, zooals beweerd werd, een aanranding van de gewetensvrijheid van andersdenkenden, maar eenvoudig een ontkenning

eenigingen
schaffen.
lingsblad”
hierover
in het ver
Leidraad

De kan
boom bo
heeft het
weken ni
predikant
niet kwa

Eve
van h
niet e
Zij se
een k
De
voor
vervul
verk o
dan o
zijn. O
groot
zoeken
heeft
Is
van
er wo
aand
De
al rij
het co
vraag
Zou
gevolg
den k
oogst
Woord
Wie
zeker
van ar
En
„Is
de ou
bidden

Worde
Er war
Daar zi
broeder
den Heil
zoeken i
Dan me
als eisch
tot het b
niet in d
Daar z
Ja er
Het uit
gebruikt
Er werk
kerken.

In „De
van Dr D
Sufrius

Zon
De v
opwek
doorga
derde
men m

Ik heb
De gew
in Zeelan
Gelukki
in de bed
De der
Maar i
moeite so
gen, dat
worden
Eens m
deld.

De af
de dom
Toen s
dominee.
Goed, c
de broede
toevertr
In onze
niet zoov
Men g
Datema.
Hoewel
kan.

Men m
niet in d

Zoals
Kb. voor
Gereforme
droeve

Doe
in ver
numm
dikant
die zi
zeggen
docent
als h
predik
Het
valt r
de m
in die
van m
dat h

euw, van
randenden,
en wij,
wij ver-
r uur zóo
terden hof
ende, wij
aar oogen-
van zijn
waarvan
voor den

t uw God
dat Hij
aid heeft.
t nog shu-
den hemel
n wachten
maait wat

God, die
behagen;
wijgen en
de tijden
God niets
het meest
k.

or Assurs
ging van
Hij achter
de Assurs

draagt...
zijn, haar

Zijner tijd
en, wordt

op op God

CHILDER.

de aan-
Rijsoord:
den kwam
het door
e te krij-
tewendige
en Haag,
urlijk bij
het dan
ing.
en; waar-
ook het
u annon-
terreinen
; dat gaat

keurigen
uts f230,
onze ver-

urijt met
Memorie
uclutisch

de H.H.
schonwv,
derlingen
hier geen
zaak voor
n pleidooi,
Kennelijk
dresanten
het doodt
traft, het
Tiefelend
aanijndend
van onze
r Waar-

vensvraag
ten over
naat in
over Het
ten, en

itacende
nderwerp,
g betreft,
kera talid

nodale
an anti-
le Amster-
sumus
16 Oct.

eds aan

Ik ga
ht stel ik
he pard
r. Open-
vorder-
l XXVII,
nummer

n ouder-
Kerk.

eenigingen van jongelingen en jongedochters het aan-
schaffen, lezen en bestudeeren. Maar het „Ger. Jonge-
lingsblad“ zal, als het daarvoor den tijd gekomen acht,
hierover wel mededeelingen doen, daar zijn redacteur
in het verschijnen van dit Handboek en straks van den
Leidraad mee de hand heeft gehad.

J. D. WIELENGA.

PERS-SCHOUW.

Geen kijktoren.

De kansel geen kijktoren, zoo plaatst Ds C. Linde-
boom boven een artikelje in „N.-Holl. Kerkbl.“ Hij
heeft het over menschen, die wegens ziekte een paar
weken niet in de kerk zijn geweest en er nu den
predikant een verwijt van maken, dat hij hen nog
niet kwam bezoeken.

Evenwel — broeders en zusters, die bezoek verwachten
van hun predikant, alleen omdat ze een paar Zondagen
niet in de kerk kwamen, zien de zaak toch verkeerd in.
Zij wagen uit te gaan van de gedachte, dat de kansel
een kijktoren is. En dat is zoo niet.

De predikant, die den kansel beklimt, om de gemeente
voor te gaan in dankzegging en gebed; wiens ziel
vervuld is van het Woord Gods, dat hij haar moet
verzoeken, heeft inderdaad wel wat anders te doen
dan controle te oefenen, wie al of niet tegenwoordig
zijn. Ook voor hem is het gevaar afgeleid te worden al
groot genoeg, dat hij, in steed van nieuwsgierig te onder-
zoeken wie hun plaats hebben ledig gelaten, te waken
heeft dat zijn gedachten niet worden verstrooid.

Is het kerkgebouw klein, en de predikant scherp
van gezicht, och, dan valt 't vanzelf in het oog wie
er worden gemist, zonder dat hij daaraan opzettelijk
aandacht wijdt.

De meeste onzer kerkgebouwen hebben echter — ook
al zijn het geen kathedraalen — zulk een omvang, dat
het controleerend overzien van de schare eenige inspanning
vraagt, en — heel goede oogen.

Zou het daarom niet beter zijn, dat allen, die ten-
gevolge van ziekte verhinderd zijn op te gaan, niet langer
den kansel als kijktoren beschouwen, maar van hun
omgesteldheid even bericht zenden aan den Dienaar des
Woords?

Wie daarvoor zorg draagt, zal — hiervan zijn we
zeker — niet behoeven te klagen over het uitblijven
van ambtelijk bezoek.

En — daarvoor te zorgen is immers naar de Schrift?
„Is iemand krank onder u? Dat hij tot zijn zeepe
de ouderlingen der gemeente, en dat ze over hem
bidden“ Jac. 5:14.

Werde in deze behandeld naar de Schrift.
Er waren nog erger gevallen te noemen.

Daar zijn er, bij wie iets zit, die iets hebben tegen
broeder of zuster, en niet den weg der liefde, door
den Heiland aangewozen bewandelen, maar hun heil
zoeken in het ledig laten van hun plaats in de kerk.

Dan moet dominee hen opzoeken. En zij zullen hem
als eisch stellen: vóór gij hen, die mij beleedigd hebben
tot het bekennen van schuld hebt gebracht, ziet gij mij
niet in de kerk.

Daar zijn er....
Ja er zijn nog veel ongezonde toestanden.
Het uit de kerk blijven wordt vaker als dwangmiddel
gebruikt.

Er werkt nog zooveel oude zuurdeesem ook in onze
kerken.

De derde preek.

In „De Wachter“ vonden we de volgende ontboezeming
van Ds Datema, die daarin zijn brieven aan zijn vriend
Sufridus plaatst.

Zondagavond had ik nog een lieflijke verrassing.
De vrienden uit Serooskerke hadden mij gevraagd om een
opwekkend woord. Gaarne. Het spreken of preeken gaat
doorgaans het gemakkelijkst en aangenaamst voor de
derde keer, dan is de wagen goed in het smoor. Is
men er doorgaans heelmaal in. Gist alles schier vanzelf.

Ik heb wel eens andere oordeelvellingen gehoord.
De gewoonte van driemaal kerkdienst te houden is
in Zeeland nog niet geheel uitgestorven.

Gelukkig behoeven de predikanten maar tweemaal
in de bediening voor te gaan.

De derde maal wordt dan leeskerk gehouden.
Maar in de overgangperiode kostte het heel wat
moete sommigen kerkeraden aan het verstand te breu-
gen, dat de derde dienst niet van den predikant mocht
worden geveerd.

Eens moet zoo'n zaak op de classis zijn behan-
deld.

De afgevaardigden van zekere kerk bleven er bij:
de dominee moest den derden dienst vervullen.

Toen sprak de praeses: broeders, je vermoordt je
dominee.

Goed, dat Ds Datema geen praeses was en dat ook
de broeders niet wisten, wat hij in 1922 aan Sufridus
toevertrouwen zou.

In onzen tijd kan zoo'n passage als van Ds Datema
niet zooveel kwaad meer stichten.

Men glimlacht eens en zegt: dat is weer echt Ds
Datema.

Hoewel voorzichtigheid ook in deze dingen geen kwaad
kan.

Men moet oppassen op sommige plaatsen de reactie
niet in de hand te werken.

Ook daar.

Zoals men weet, schreef Ds Schilder in de „Geref.
Kh. voor Gorinchem“ over het „gijouw“ bij de Oud-
Gereformeerden. Hij heeft in hetzelfde blad thans deze
droeve aanvulling:

Dezer dagen kreeg ik een brief uit Hilversum, waarin
in verband met het artikel „Gijouwen“ in ons vorig
nummer, mij verzekerd wordt, dat ook onder de pre-
dikanten der Chr. Geref. Kerk er meer dan één zijn,
die zich aan de onbehoorlijkheid van het je en jij
reggen tot God, schuldig kennen. Zelfs werd één der
docenten van die kerk genoemd, die soms eraan meedoet
als hij preekt. Die docenten, zoo weet men, moeten
predikanten voor die kerk opkweken.

Het spijt me, dat ik deze dingen hooren moet. Het
valt me werkelijk tegen. En ik geloof nog, graag, dat
de met name genoemde predikers uitzonderingen zijn
in dien kring. Maar in elk geval bewijst de mededeeling
van mijn briefschrijver de juistheid van mijn bewering,
dat het gevaar groot is, om, als men begint met het

uitroepen van beginselen, die geen beginselen zijn
en geen scheuring wetten, straks z'n kracht te zoeken
in opzettelijk geforceerde en aanvaarde verschil-
punten, die niet kunnen bestaan voor de rechtbank van
wet en geweten, doch alleen moeten dienst doen om den
verschil, dat men zelf maakte, te bewaren en
te bevestigen tegen de nijpende vraag van hen,
die onderzoeken naar het wezen der onderscheidingen
tusschen de Gereformeerden in Nederland.

Donkere cijfers.

„De Waarheidsvriend“ bespreekt de cijfers, welke
de „Nederlander“ gaf als resultaat van de laatste volks-
telling.

We hebben dus nu een overzicht van den godsdienstig-
kerkelijken toestand van ons volk, door de getallen van
de laatste tienjaarske volkstelling.

Welke getallen we duidelijksthalve ook zóo kunnen
groepeeren:

Protestanten	51.96 % van de bevolking.
Roomsch	35.60 % van de bevolking.
Israëlieten	1.67 % van de bevolking.
Kerkloozen	7.77 % van de bevolking.

Zóo staan dus de verhoudingen: bijna 55 % van
de bevolking is protestantisch; 35½ % is Roomsch; ruim
1½ % is Jood en 7.77 % is zonder kerkgenootschap.

Wat weer doet vragen: hoe stond dat in 1910? Zijn
we vooruit of zijn we achteruit gegaan wat betreft het
godsdienstig-kerkelijk leven van ons volk?

En dan zeggen de cijfers ons, dat het tien jaar geleden
in zekeren zin gunstiger was dan 't nu is. Want in 1910
waren de verhoudingen aldus:

Protestanten	58.18 % (nu 51.96 %)
Roomsch	35.04 % (nu 35.60 %)
Israëlieten	1.81 % (nu 1.67 %)
Kerkloozen	4.96 % (nu 7.77 %)

Zij, die tot geen kerk willen behooren, zijn dus in
aantal sterk gewaarsen en wel met 2½ %.

Natuurlijk is het waar, dat er vroeger ook duizenden
en duizenden waren, die nergens van wilden weten,
evengoed als nu. Maar men kwam er niet zoo openlijk
voor uit. Men bleef ook nog „onmakkelijker hangen in
en aan de kerk waar men gedoopt was.

Nu is men wat brutaler geworden en nu schrijft
men het zonder aanzien: ik behoor tot geen kerk-
genootschap!

Of dus in werkelijkheid de toestand zooveel
erger geworden is, dan het 10 of 20 jaar geleden was,
is zeer de vraag. Wat haat het, of men uitwendig nog
met één draad blijft hangen aan een kerk, waarmee men
toch niets te doen wil hebben?

Maar in elk geval hebben het nu verscheidene duizenden
meer dan vroeger, zwart op wit geschreven: wij hebben
gebroken met de kerk!

Of het zeer de vraag is, dat de toestand in werke-
lijkheid erger is dan vroeger is zeer de vraag.

Ik geloof, dat de ontkerkelijking en ontkerstening hand
over hand toeneemt.

Bewijzen hoop ik later daarvoor aan te voeren.

Laten wij ons niet paaien met een schijn!

Laat ons het rauwe heden aandurven!

Voor al in de groote steden.

Omtrent de sleden trekt „De Waarheidsvriend“ de
conclusie:

Daar klopt het hart van het volk. Daar zien we
eigenlijk eerst recht, hoe het met het volk staat. Daar
vallen doorgaans de beslissingen. Zooals het daar politiek,
zoals het daar kerkelijk staat, zóo is in doorsnee
de werkelijke toestand.

Nu hebben we de cijfers van de volkstelling, wat
betreft de groote steden, niet tot onze beschikking. Alleen
door een bericht in „De Nederlander“ weten we hoe 't in
Amsterdam staat.

De cijfers zijn de volgende:

	1900	1910	1920
Protestanten	58.91	53.71	54.82
Hervormden	41.54	35.21	29.48
Roomsch	23.49	23.54	23.50
Geref. Kerken	4.35	5.84	4.91
Kerkloozen	5.90	11.81	21.73

Verschrikkelijk is hierbij het omringend toeneemen
van het getal dergenen, die tot geen kerkgenootschap
behooren.

Want al zullen het gelukkig niet allen menschen zijn,
die van God en Zijn dienst niet meer willen weten (er
zijn toch ook menschen, die niet tot een kerk behooren
willen, omdat ze zich voegen bij een of andere gods-
dienstige onkerkelijke groepering van geestverwanten,
toch is het vreemd, dat, waar in 1900 ongeveer 6 %
0 op de 100 „kerkloos“ waren, in 1910 dat reeds
ongeveer 12 op de 100 was geworden en nu, in 1920,
zelds een aantal van bijna 22 op de honderd officieel
verklaren tot geen kerkgenootschap gerekend te willen
worden.

Wat gaat hollend achteruit.

Brutaal in de richting van „geen God en geen meester“.

Daarbij doet het dreevig aan, dat de Herv. Kerk
in 20 jaar van 41½ % geslonken is tot 29½ %. Waar
dus in 1900 nog 41½ % mensch van elke 100 tot de Her-
vormde Kerk behoort, is dat nu slechts 29½ % van elke
100 Amsterdammers.

Zeker! vroeger waren er duizenden en duizenden, die
zeiden Hervormd te zijn en eigenlijk „niets“ waren;
terwijl zulke menschen nu openlijk verklaren tot geen
kerkgenootschap te willen behooren of naar een ander
kerkgenootschap zijn overgegaan. In zooverre schiet het
vroeger dus mooier en groter dan het werkelijk was.

En alzo is in werkelijkheid de verandering en de ver-
mindering minder groot dan het schijnt. Maar, dat neemt
niet weg, dat de cijfers klaar aan den dag brengen, dat de
Hervormde Kerk in Amsterdam hard achteruit is gegaan,
waar in 20 jaar het getal van 41½ per honderd gedaald
is op 29½ per honderd.

Natuurlijk is het niet waar, wat de moderne kerkelijke
pers zal zeggen (men kan 't op z'n vingert narekenen,
dat de vrg. Hervormden zoolies zeggen zullen), dat
de oorzaak van het verval der Herv. Kerk te Amster-
dam hieraan ligt, dat men aldaar geen vrijzinnige pre-
dikanten wil beroepen.

Want als men een gemeente om hals wil helpen, moet
men voor een vrijzinnige prediking zorgen!

Laat N.-Holland, Z.-Holland, Friesland, Groningen,
Drenthe maar geloven.

Laat stad en dorp in deze maar spreken.

Dus daar ligt de oorzaak niet. Juist waar een prediking
gevoonden wordt naar het Woord, vindt men nog de
meeste belangstelling. Laat stad en dorp maar ten bewijs
dienen.

De oorzaken liggen ergens anders.

In de ongelukkige positie, welke de Herv. Kerk als
Kerk inneemt. Wat velen van haar vervreemdt. Ook in
de weinige arbeidskrachten, welke voor zóo'n ontzagge-
lijk groot arbeidsveld beschikbaar zijn. En in de omstandig-
heid, dat we leven in dagen van roekeloosheid, God-
verzakking en wereldseindheid, waarin velen het aan-
durfen om openlijk te verkondigen: er is geen God.

Niet alleen de Hervormde Kerk is te Amsterdam
achteruit gegaan, hoewel zij in de sterkste mate.

Ook de Roomschen zijn afgenomen; van 23½ % zijn
zij geworden 22½ %. (Waar er dus per 100 nu 29½
mensch tot de Herv. Kerk behoort, daar zijn er 22½
per honderd, die Roomsch zijn).

Ook zelfs de Geref. Kerk is in de vermindering en is
van 5.84 % gedaald op 4.91 %.

En de kerkloozen zijn... verduubeld.

Storte de Heere nog uit van Zijnen Geest en stoote
Hij arbeiders uit in Zijn wijngaard!

Dat de Kerk zich bekeere tot den levenden God en
dat land en volk nog in dezen dag bekonne, dat de
Heere waardig is om gediend en gevreesd te worden
naar Zijn Woord!

Voor al dat cijfer omtrent de Gereformeerden laat ons
niet los.

Het schreit.

Ook dit is een nader onderzoek en bredere be-
spreking in dit blad waard.

HEPP.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Beroepen te:

Britsum, C. M. Huizinga te Hoogersmilde.
Jutryp-Hommerts, H. Steen, cand. te Anjum.
Nieuw-Dordrecht, R. W. Huizinga te Harlingen.
Oudega, H. Steen, cand. te Anjum.
Rottevalle, Scheemda en Westerborck, E. H. Woldringh cand.
te Groningen.
Scherpenzeel, J. H. Jonker te Voorburg.
Stedum, G. D. Scheepman te Westergest.
Stilde, H. de Bruijn te Nieuwendijk.
Uithuizen, H. Meulink te Enschedé.
Wanswerd, P. Deddens te Den Briel.
Zuilechem, B. W. de Graaff, cand. te Rilland-Bath.

Bedankt voor:

Axel, N. G. Kersdus te Wesp.
Berkel en Rodenrijs, A. C. Heij te Koudekerke.
Beetrum, J. van Loo te Mijdsrecht.
Klundert, J. van Herksen te Twijssel.
Munnekezijs, R. J. Schoemaker te Den Ham.

Afscheid van:

Midwolda, H. A. Kievits. Tekst Hebr. 13:20—21.
Scharnegoutum, F. W. Geerds, Tekst Marcus 9:50.
Scheemda, D. Vrieling. Tekst Num. 27:15—17.

Intrede te:

Krabbedijke, P. H. de Jonse. Tekst Joh. 17:17b.
Kruiningen, F. A. den Boeft. Tekst 1 Jon. 1:5.
Vrijhoeven-Capelle, G. H. de Jonse. Tekst 2 Petrus 1:19.

Emeritaat. De Classe Amsterdam heeft goedgekeurd
de emeritaatsaanvragen van Da N. A. de Gaaij Fortman en
Dr V. Hepp.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te:

Nieuwe Pekela, P. Zwier, cand. te Zaandam.
Ulrum, P. Zwier, cand. te Zaandam.

Bedankt voor:

Piezelmuze, J. Jongeleen te Maarssen.

Intrede te:

Zwolle, L. de Bruijn. Tekst Ps. 45:4—5.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Ede, J. C. van Apeldoorn te Voorhuizen.
Garderen, J. G. Dekking te Keesteren.
Garrelswaer, C. J. van Lassemit, cand. te Haarlem.
Koudum, W. J. de Wilde te Bursum.
Rijssen, H. J. v. Schuppen te Groot-Ammers.
Zalk, P. F. van Noort te Everdinge.
Zaandam, J. F. v. Duyno te Meppel.

Aangenomen naar:

Erseke, G. T. v. Brumskom te Ochten.

Bedankt voor:

Asten (N.Br.), Th. J. H. Israël te Wadenhojen.
Elburg, H. A. Heijer te Vlaardinghen.
Langer en Kortenaar, W. J. v. Lokhorst te Bennekom.
Rouven, F. van Asch, te Den Ham.
St. Annaland, A. M. den Ouden te Dinteloord.
Usselmuiden, W. J. van Lokhorst te Bennekom.
Winis, M. B. Verkerk te Goudarak.
Zevenbergen, H. van Wessel te Weesp.

Afscheid van:

Genemuiden, ds. v. Elst. Tekst Ps. 59:17.
Oene, S. Ronner. Tekst Jesaja 45:22.

Intrede te:

Velsroord, W. Kroeze. Tekst 2 Cor. 1:24.

Overleden. Te Driebergen overleed Ds J. H. Beekman
op 80-jarigen leeftijd. De overledene diende de Kerken te
Heuthuizen, Clvan, Almkerk en Sneek en verkreeg in 1905
emeritaat.

— Te 's Gravenhage overleed Ds B. J. Swaan op 82-jarigen
leeftijd. De overledene diende de Kerken te Eemnesbuiten,
Maarsse, Freda, Gouda en Haarlem en verkreeg in 1909
emeritaat.

Studiefonds voor de Duitse Studenten te Kampen.

In hartelijken dank ontvangen:
Door Prof. A. G. H. van J. B. te O. f5; door Ds P. B.
te S van wijlen Mevr. Da P. E.: inhoud spaarpot van haar
op 8-jarigen leeftijd in 1881 overleden broertje, f7.50; van
meij. A. A. B. te R. f5; van N. N. te K. f2.50 (jaarlijkse bijdrage).
In geruimen tijd kwam wem in Mgn laatste verantwoording
dateert van 23 Jun. In twee maanden zou slechts f20.
Aandienlijk is de tweede gift. Moeven weder vele Broeders
en Zusters opgewekt worden, kleinere of grootere giften, in
te zenden. De lage Marktkoers verhindert de Kerken in
Duitsland, zelve ook maar iets te doen. Met dringende
aanbeveling alzo.

Kampen, 30 Aug. 1922.

S. GREUDANUS, Penn.